

Нэг.Хуулийн төсөл боловсруулах болсон үндэслэл, шаардлага:

Төрийн хэмнэлтийн тухай хуулийг Улсын Их Хурлаас 2022 оны 4 дүгээр сарын 29-ний өдөр баталсан бөгөөд уг хуулиар төр, түүний бүх шатны байгууллага, нийтийн алба, тэдгээрийн үйл ажиллагаанд санхүүгийн сахилга батыг мөрдүүлж, ил тод байдлыг хангах, үр ашгийг нэмэгдүүлэх, үрэлгэн байдлыг хязгаарлах, хяналт тавихаар хуульчилсан.

Төрийн хэмнэлтийн тухай хуулийн хэрэгжилтийг бүх шатны төсвийн захирагчид, төрийн өмчит болон төрийн өмчийн оролцоотой аж ахуйн нэгжүүд ханган ажиллаж, хуулийн хэрэгжилтийн хүрээнд хэмнэгдэж байгаа зардал, орон тоо, цалингийн санг бууруулснаар, мөн хуульд заасан автомашин хэрэглэхийг хязгаарлах, төсвийн байгууллагуудад дүрэмт хувцас худалдаж авахгүй байх, албан томилолтоор онгоцоор явах бол зөвхөн энгийн ангиллаар зорчих болон төсвийн хөрөнгөөр бэлэг дурсгалын зүйл бэлдэхгүй байх, албан хэрэг хөтлөлтийг цахимжуулах, цахилгаан, дулаан, эрчим хүчний хэрэглээг хэмнэх зэрэг төсвийн байгууллагын өдөр тутмын үйл ажиллагаанаас хэмнэх боломжтой зардлуудыг бууруулснаар нийт 5,765.2 сая төгрөгийн зардлыг 2022 оны төсвийн жилд хэмнэсэн бөгөөд 2023 оны төсвийн хуулиар Төрийн хэмнэлтийн тухай хуулийг хэрэгжүүлж нэг их наяд төгрөг хэмнэхээр төлөвлөж, жилийн эцсийн урьдчилсан дүнгээр амжилттай хэрэгжүүлж ажилласан байна.

Түүнчлэн, төсвийн хөрөнгийг шууд хэмнэж болох дээрх заалтуудаас гадна төсвийн ерөнхийлөн захирагчид нь чиг үүрэг давхардуулсан орон тоог нэмэгдүүлэхгүй байх, Засгийн газраас тогтоосон цалин хөлсний нийтлэг жишгээс цалин, урамшууллыг нэмэгдүүлж олгохгүй байх замаар цалин хөлсний зардлыг нэмэгдүүлэхгүй байх, байгууллагуудад шаардлагатай бараа, үйлчилгээг цахим дэлгүүрээр зохион байгуулах, захиргааны зориулалтаар барилга, хөшөө дурсгал барих санал гаргахгүй байх зэргээр Төрийн хэмнэлтийн тухай хуулийн хэрэгжилтийг хангаж ажиллаж байна.

Төрийн хэмнэлтийн тухай хуулийг батлах үед буюу 2022 оны эхний улирлын байдлаар манай улсын эдийн засгийн өсөлт -3.9 хувьтай гарч байсан бол 2023 оны эхний хагас жилийн байдлаар эдийн засаг өмнөх оны хагас жилээс 6.4 хувиар өссөн үзүүлэлттэй байна. Эдийн засгийн бодит өсөлтийг салбараар авч үзвэл Шинэ сэргэлтийн бодлогын хүрээнд хэрэгжих боомтын болон дэд бүтцийн томоохон төслүүдийн үр дүнд бий болсон экспортын сэргэлтийн нөлөөгөөр уул уурхайн салбар 45.2 хувиар тэлж, түүнийг дагасан тээвэр ба агуулахын үйл

ажиллагааны салбар 74.0 хувиар, бөөний болон жижиглэн худалдааны салбар 6.6 хувиар, үйлчилгээний салбар 7.4 хувиар тус тус өссөн нь нийт өсөлтийг дэмжих гол хүчин зүйл болжээ.

Өөрөөр хэлбэл, Монгол Улсын Засгийн газраас Шинэ сэргэлтийн бодлогын хүрээнд эдийн засгийн өсөлтийг эрчимжүүлэх, төлбөрийн тэнцлийн алдагдлыг бууруулах, гадаад валютын нөөцийг нэмэгдүүлэх, гол нэрийн бараа, бүтээгдэхүүний үнийн өсөлтийг хязгаарлаж иргэдийн бодит орлогыг хамгаалах, төрийн үйлчилгээний чанар, хүртээмжийг сайжруулахад чиглэсэн бодлого, арга хэмжээг үе шаттайгаар хэрэгжүүлснээр ашигт малтмал экспортлох үйл ажиллагаа эрчимжиж, нүүрсний экспорт өмнөх онуудын түвшингээс хоёр дахин өсөж, орлого нэмэгдсэнээр төлбөрийн тэнцэл сайжирч, гадаад валютын албан нөөц 4,5 тэрбум ам.долларт хүрсэн байна.

Экспортын орлого, гадаад валютын урсгалыг нэмэгдүүлэхэд чиглэсэн арга хэмжээний үр дүнд инфляцийн хурд харьцангуй удааширч 2023 оны жилийн эцсийн байдлаар эдийн засаг 6.8 хувиар өсч, дотоодын нийт бүтээгдэхүүн 36.7 их наядаас 63.3 их наяд болж, нэг хүнд ногдох дотоодын нийт бүтээгдэхүүн 5.220 ам.долларт хүрч, анх удаа улсын төсөв болон төлбөрийн тэнцэл хамтдаа ашигтай гарсан болно. Төрийн хэмнэлтийн тухай хууль хэрэгжиж тодорхой үр дүнгээ өгч улсын төсөвт хэмнэлт гарган эдийн засгийн өсөлтөд эерэгээр нөлөөлсөн байна. Түүнчлэн Монгол Улсын 2022 оны нэгдсэн төсвийн гүйцэтгэлд хийсэн аудитын тайлангийн дүгнэлтэд “Төрийн хэмнэлтийн тухай хууль хэрэгжсэнээр төсвийг арвилан хэмнэлт, үр ашигтай зарцуулах эрх зүйн орчин бүрдсэнээр төсвийн алдагдал буурах, төрийн өмчит байгууллагуудын ашигт ажиллагаа нэмэгдэх үр дүн гарах боломжийг бий болгосон байна” гэж дурдсан байна.¹

Төрийн хэмнэлтийн тухай хуульд заасан хэмнэлтийн горим хэрэгжүүлэхэд баримтлах зарчмыг хэрэгжүүлэхэд “хэмнэлтийн горим баримталж хэрэгжүүлсэн үйл ажиллагааны үр дагавар нь төрийн үйлчилгээний чанар, хүртээмжийг бууруулахгүй байхаар, төрийн үйл ажиллагаа, үйлчилгээний тасралтгүй байдлыг хангах, хэвийн үйл ажиллагааг алдагдуулахгүй” байхаар тус тус заасан хэдий ч төсвийн байгууллага байнга хэмнэлтийн горимд ажиллах нь үйл ажиллагааны үр дүнг бууруулах, улмаар төрийн үйлчилгээний чанар, хүртээмж буурах, төрийн байгууллагын хэвийн үйл ажиллагааг алдагдуулах нөхцөл үүсэхээр байна. Тухайлбал, байгаль, цаг уурын өөрчлөлтийн улмаас өвөлжилт хүндрэх, гамшгийн эрсдэл бий болох зэрэг нөхцөл байдал үүссэн үед орон нутаг дахь төсвийн байгууллагууд хэмнэлтийн горимоор ажиллах нь төрийн үйлчилгээг иргэдэд хүргэх боломж хязгаарлагдах, үйлчилгээгээ хүргэж чадахгүй болох нөхцөл үүсэж байна.

Иймд дээр дурдсан үндэслэл, шаардлагыг харгалзан орон нутаг дахь төсвийн байгууллага үйл ажиллагаагаа хэвийн явуулах боломжийг бүрдүүлэх, хуулиар хүлээсэн үйл ажиллагааны үр ашгийг нэмэгдүүлэх, иргэдэд үзүүлэх үйлчилгээний хүртээмжийг сайжруулах зорилгоор Төрийн хэмнэлтийн тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төслийг боловсруулна.

Хоёр.Хуулийн төслийн зорилго, ерөнхий бүтэц, зохицуулах харилцаа, хамрах хүрээ:

---

¹ Үндэсний аудитын газар Төрийн аудитын тухай хуулийн 6 дугаар зүйлийн 6.3.1, 8 дугаар зүйлийн 8.1¹-д заасны дагуу хийсэн аудитын тайлан

Хуулийн төсөлд Төрийн хэмнэлтийн тухай хуульд заасан хэмнэлтийн горим баримталж хэрэгжүүлсэн үйл ажиллагааны үр дагавар нь төрийн үйлчилгээний чанар, хүртээмжийг бууруулахгүй байх, төрийн үйл ажиллагаа, үйлчилгээний тасралтгүй байдлыг хангах, хэвийн үйл ажиллагааг алдагдуулахгүй байх зарчмыг хангах хүрээнд хэмнэлтийн зарим хязгаарлалтыг илүү уян хатан болгох чиглэлээр дараахь өөрчлөлтийг тусгана:

1.газар нутгийн хэмжээ, алслагдмал байдал, хүн амын тоо, тархан суурьшил зэргийг харгалзан нийслэлээс алслагдсан аймгийн Засаг даргын эрхлэх асуудлын хүрээний агентлаг, аймаг, сумын Засаг даргын Тамгын газарт автомашин ашиглах зохицуулалтыг тусгана;

2.төсвийн байгууллага, албан тушаалтны гар утасны зардлыг санхүүжүүлэхийг хориглосон зохицуулалтыг өөрчилж, албан ажлын онцлогийг харгалзан шуурхай албаны болон бэлэн байдлыг хангах чиг үүрэгтэй төрийн албан хаагчийн гар утасны зардлыг санхүүжүүлэхээр тусгана;

3.сургалт, семинар, хурал, зөвлөгөөнийг цахим хэлбэрээр зохион байгуулах зохицуулалтыг хуулиас хасах заалтыг тусгана.

Гурав.Хуулийн төсөл батлагдсаны дараа батлагдсаны дараа үүсэж болох эдийн засаг, нийгэм, хууль зүйн үр дагавар, тэдгээрийг шийдвэрлэх талаар авч хэрэгжүүлэх арга хэмжээний санал:

Хууль батлагдсанаар байгаль, цаг уурын өөрчлөлт, өвөлжилт, хаваржилтийн хүндэрсэн нөхцөл байдлын үед орон нутаг дахь төсвийн байгууллагын үйл ажиллагаагаа хэвийн явуулах боломж бүрдэж, төрийн үйлчилгээг иргэдэд шуурхай, хүртээмжтэй хүргэх боломж бүрдэнэ. Орон нутаг дахь төсвийн байгууллагууд автомашин ашиглах зохицуулалттай холбогдох зардлыг 2024 оны батлагдсан төсөвтөө багтаан хэрэгжүүлэх тул төсвийн нэмэлт санхүүжилт шаардахгүй.

Төсвийн байгууллагын үйл ажиллагааны онцлогт тохируулан хэмнэлтийн горимыг илүү уян хатан болгож, хуулиар хүлээсэн чиг үүргээ бүрэн хэрэгжүүлэх боломж улам нэмэгдэнэ.

Түүнчлэн, төсвийн сахилга бат, зарцуулалтын үр ашгийг нэмэгдүүлэх хэмнэлтийн горим үргэжлэн хэрэгжихийн зэрэгцээ төрийн үйлчилгээний хүртээмж сайжрах ач холбогдолтой.

Дөрөв.Хуулийн төсөл Монгол Улсын Үндсэн хууль, Монгол Улсын олон улсын гэрээ болон бусад хуультай хэрхэн уялдах, хуулийг хэрэгжүүлэхэд шинээр боловсруулах, шинэчлэн найруулах, нэмэлт, өөрчлөлт оруулах, хүчингүй болсонд тооцох тухай хууль тогтоомжийн талаарх санал:

Хуулийн төсөл нь Монгол Улсын Үндсэн хуульд нийцэх бөгөөд хуулийн төсөлтэй холбогдуулан нэмэлт, өөрчлөлт оруулах хууль байхгүй болно.